

*Слоньовська Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, професор*

Виробнича педагогічна практика в закладах освіти
Методичні рекомендації проходження виробничої педагогічної практики
студентами-магістрами денної і заочної форм навчання
першого курсу другого (магістерського) рівня

Спеціальності 014 Середня освіта
014.01 Українська мова і література”

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Рецензенти: доктор філологічних наук, професор Хороб С. І.,
доктор педагогічних наук, професор Лисенко Н.В.

Івано-Франківськ
2020

Пояснювальна записка

Практична підготовка є невід'ємною частиною підготовки студента-магістра спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література" Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» до практичної роботи в школі за обраною педагогічною спеціальністю.

Мета виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики студентів-магістрів полягає в узагальненні та структуруванні усіх етапів теоретичної та практичної професійної підготовки майбутніх фахівців: формування стійкого професійного інтересу до обраної спеціальності, ознайомлення зі специфікою і змістом роботи у закладах середньої освіти та створення базових уявлень про спеціальність 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література як сфери майбутньої діяльності молодого вчителя-словесника; утвердження педагогічних професійних умінь і навичок; формуванні у студентів-магістрів практичних умінь застосовувати теоретичні знання з української мови і літератури, методики викладання української літератури; виховання потреби системного удосконалення педагогічної майстерності. Важливим компонентом виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики стає вивчення передового досвіду вчителів, практична підготовка студентів-практикантів до майбутньої професії вчителя української мови і літератури, самоутвердження на робочому місці вчителя, вивчення колективу учнів.

Законодавчим документом про проходження виробничої педагогічної практики студентами факультету філології є «Положення про практику студентів вищих педагогічних закладів України». (Київ, 2000. 24 с.). «Положення про організацію та проведення практики у ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”», у тому числі й проходження виробничої навчально-виховної практики студентами-магістрами спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література ,

затверджено наказом ректора Цепенди І. Є. № 805 від 27 листопада 2019 р. На перспективу студенти-магістри спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» також зможуть проходити виробничу практику в департаментах освіти та науки обласних, районних і міських рад народних депутатів і в Івано-Франківському Регіональному Центрі Оцінювання Якості Освіти. При проходженні виробничої практики в цих державних інституціях кожен студент-магістр закріплюється за окремим методистом, інспектором чи іншим працівником і виконує роботу під його керівництвом.

Студенти-магістри денної і заочної форми навчання Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» спеціальностей 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література другого (магістерського) рівня проходять виробничу педагогічну (навчально-виховну) практику в другому семестрі першого курсу в різних закладах освіти I-III рівнів акредитації: в школах, ліцеях, училищах і технікумах обласного центру, про що підписано угоду про співпрацю між ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Департаментом освіти та науки Івано-Франківської міської ради 4 с /17 від 20.02.2017 р. та області, про що підписано угоду про співпрацю між ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Департаментом освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 21 грудня 2016 р.

Виробнича педагогічна (навчально-виховна) практика студентів-магістрів денної та заочної форм навчання спеціальностей 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література другого (магістерського) рівня триває чотири повні робочі тижні й передбачає безвідривне перебування практикантів на чітко визначеному місці роботи в якості вчителя-словесника та класного керівника.

Виробнича педагогічна (навчально-виховна) практика передбачає:

- формування професійних якостей майбутнього вчителя, активної життєвої позиції, поваги до професії вчителя-словесника, вміння спілкуватися з дітьми;

- формування професійних компетентностей, які необхідні для успішної роботи в умовах сучасної школи;
- встановлення безпосереднього зв'язку теоретичних знань з практикою, застосування знань, умінь та навичок у навчально-виховній роботі;
- ознайомлення з системою навчально-виховної роботи в школі, з педагогічною лабораторією вчителів-словесників, з методичними матеріалами у кабінетах української мови і літератури, з методичним об'єднанням учителів-словесників, знайомство з педколективом і з колективом учнів класу, в якому вчитель вестиме уроки української мови і літератури;
- ознайомлення з передовим досвідом роботи вчителів української мови і літератури та класних керівників;
- оволодіння сучасними методами і прийомами викладання української мови і літератури з врахуванням конкретних умов школи, вікових особливостей учнів;
- формування творчого підходу до своєї майбутньої педагогічної діяльності; вивчення чинних шкільних програм з української мови і літератури, тематичних планів, усіх планів позакласної роботи з вказаних навчальних предметів; ознайомлення з методичними посібниками, матеріалами з позакласної роботи, чинними шкільними підручниками, за якими вчать учні певної школи.

Результатами успішного проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики має стати набуття студентами-магістрами таких компетентностей, як:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1.Здатність застосовувати знання у процесі професійної діяльності у закладах освіти різних рівнів акредитації.

ЗК 2.Здатність проведення досліджень, розробки проєктів та генерування нових ідей в галузі освіти.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оволодіння сучасними знаннями та інформаційними технологіями.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії і реалізації її у професійній діяльності.

ЗК 6. Вміння діагностувати проблеми в галузі освіти, знаходити компромісні рішення та брати відповідальність за їх втілення, бути самокритичним.

ЗК 7. Вміння взаємодіяти в педколективі, налагоджувати міжособистісну комунікацію з учасниками навчально-виховного процесу.

ЗК 10. Здатність поважати погляди представників інших культур, цінувати різноманіття та мультикультуральність, дотримуватися гендерної рівності, зважати на права людей з особливими потребами.

ЗК 11. Здатність планувати свій час, працювати автономно і самостійно.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання традиційних і новітніх теорій, напрямків, методів і технологій в галузях педагогіки, психології та методики навчання іноземних мов.

ФК 2. Уміння застосовувати теоретичні та практичні знання з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін, використовувати сучасні методики і технології навчання у закладах освіти.

ФК 3. Уміння враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, організувати комунікацію, забезпечувати рівноправну, доброзичливу атмосферу, що сприяє навчанню, незалежно від соціально-культурних, економічних, гендерних особливостей учасників освітнього процесу.

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 10. Здатність планувати, організувати та проводити уроки та навчальні курси з основної і другої іноземної мови та англійської літератури, а також оцінювати навчальні досягнення учнів.

ФК 11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

Також виробнича педагогічна практика забезпечує такі програмні результати навчання

ПРН 1. Використовувати українську мову як державну в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійному спілкуванні.

ПРН 2. Усвідомлювати специфіку предметної області та розуміти особливості професійної діяльності, взаємозв'язки філологічної науки з іншими галузями науки і практики.

ПРН 4. Здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів, інтерпретувати мовно-літературні процеси.

ПРН 6. Застосовувати сучасні та інноваційні технології для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукового дослідження.

ПРН 8. Вирішувати морально-етичні проблеми у професійній діяльності, формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, студентами, учнями та їхніми батьками.

ПРН 9. Володіти комунікативною мовленнєвою компетентністю з української та іноземної мови задля ефективної міжкультурної комунікації та підвищення професійного рівня.

ПРН 10 Володіти критичним мисленням, творчо використовувати різні теорії і досвід (вітчизняний і закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРН 12. Забезпечувати рівноправність (расову, гендерну, релігійну, політичну тощо), враховувати індивідуальні особливості учасників навчального процесу.

ПРН 13. Володіти здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя на основі власної траєкторії розвитку

ПРН 14. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

Першого ж дня проходження виробничої педагогічної практики студенти-магістри зобов'язані познайомитися зі своїми шкільними вчителями-наставниками і найближчим часом відвідати 2 – 3 їхні уроки, щоб надалі вже самостійно проводити всі уроки української літератури, а також української

мови, які належать до компетенції закріпленого за ними вчителя-словесника й входять у його робоче навантаження.

Конспекти уроків, підписані учителями-наставниками, зберігаються практикантами і згодом вкладаються в папку кожного студента-магістра з матеріалами про проходження виробничої практики, адже після її завершення стають доказовим матеріалом успішної практичної діяльності студента-магістра. Студент-практикант за термін своєї виробничої (навчально-виховної) практики у закладах освіти I-III рівнів акредитації загалом зобов'язаний провести не менше 30 уроків з української мови та літератури.

Головною метою виробничої (навчально-виховної) практики на I курсі магістратури виявляється її проходження насамперед на уроках української літератури бажано в профільних старших класах, тому до конспектів саме цих уроків практиканти-магістри, учитель-наставник і університетські методисти повинні ставитися особливо уважно й сумлінно. За кожен з таких уроків учителем-наставником і університетським методистом, якщо він був присутній на уроці, повинна бути виставлена відповідна оцінка. Кожен урок, згідно правил перевірки проведених занять адміністрацією школи чи інспекторів, підлягає обговоренню відразу ж після його проведення або наприкінці цього самого робочого дня.

Також усі студенти-практиканти зобов'язані систематично відвідувати уроки своїх однокурсників-магістрів, які проходять разом із ними виробничу (навчально-виховну) педагогічну практику в цьому ж навчальному закладі, й давати іншим студентам-практикантам слушні поради, аналізуючи кожен проведений урок під час його обговорення.

Крім учительської праці на уроках, кожен студент-практикант має постійно виконувати й обов'язки класного керівника, бути активно задіяним у позакласній і позашкільній роботі з конкретним колективом учнів певного класу. У такій діяльності студента-магістра насамперед йдеться про виховну роботу, організацію та проведення літературних свят, ювілеїв письменників, урочистих ранків, літературних вечорів, вікторин, краєзнавчої роботи з літератури, збирання фольклору, участі в народних обрядах. Як класний

керівник, студент-практикант зобов'язаний належно вивчити довірений йому колектив учнів, налагодити з підопічними та їхніми батьками тісні контакти, сумлінно написати психолого-педагогічну характеристику як у цілому всього класу, так і на окремих учнів, зокрема тих, що їх прийнято зараховувати до категорії «важких» підлітків і дітей з неблагополучних сімей, проводити години класного керівника, екскурсії, поїздки, при виникненні необхідності відвідувати окремих учнів удома, налагоджувати контакти навіть із «проблемними» батьками школярів. Протягом усього проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики кожен студент-магістр повинен систематично вести щоденник педагогічних спостережень. Конспекти всіх виховних заходів і щоденник спостережень обов'язково долучаються студентами-практикантами до матеріалів проходження практики в окрему індивідуальну папку.

Як відомо й загально прийнято, на свою Виробничу педагогічну (навчально-виховну) практику в задалегідь визначені навчальні заклади освіти I-III рівнів акредитації студенти-магістри відправляються з відповідними письмовими скеруваннями, завіреними печатками деканату факультету, в супроводі методистів з університету тільки після настановчої конференції, від час якої відбувається ознайомлення студентів-магістрів із програмою виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики та її основною документацією. У цей же день університетські методисти знайомлять свої підгрупи студентів із навчальним закладом, дирекцією, вирішують питання розподілу практикантів-магістрів за класами, призначення їм як наставників учителів української мови і літератури та класних керівників. У кожній підгрупі студенти-практиканти з-поміж себе обирають старосту, в обов'язки якого входить вести зошит відвідування методистами університету уроків, повідомляти на кафедрі української літератури, педагогіки й психології про можливі зміни в розкладі уроків та контролювати й узгоджувати відвідування магістрами-практикантами уроків і виховних заходів своїх однокурсників у закладі освіти I-III рівнів акредитації за місцем проходження практики. Кожен зокрема студент-практикант також бере на себе зобов'язання вже протягом першого тижня

практичної роботи письмово повідомити методистам (на кафедри української літератури, педагогіки і психології) університету постійний розклад усіх уроків, які на перспективу проводитимуть студенти-практиканти в окремо взятому навчальному середньому закладі. При проведенні позакласних чи виховних заходів студентами-магістрами староста заздалегідь (за 2 – 3 дні перед проведенням) теж повідомляє методистів. Підготовка до навчально-виховної діяльності студентів-практикантів передбачає складання кожним із них індивідуального плану роботи на весь період практики; визначення тематики й термінів проведення уроків, аналіз відповідних розділів програм і підручників, вивчення додаткової наукової, навчальної та методичної літератури; визначення тематики позакласних заходів, консультацій із вчителями та методистами.

Навчально-методична діяльність студентів-магістрів денної і заочної форм навчання спеціальностей 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література I курсу магістратури Факультету філології під час виробничої педагогічної практики полягає в написанні розгорнутих конспектів уроків української мови та літератури, проведенні уроків та позакласних заходів, практичного використання різних видів роботи з культури мовлення, розвитку усного й писемного мовлення, виготовлення тренувальних і творчих завдань з літератури, розробці індивідуальних і диференційованих завдань для учнів, ведення поточного і тематичного контролю навчальних досягнень учнів, окреслення шляхів підвищення творчої активності школярів.

**Щоденник проходження
виробничої навчально-виховної практики**
з _____ до _____ року
в (назва закладу освіти I – III :
школи, гімназії, коледжу, ліцею, пту)
студента (студентки) I курсу магістратури
групи ____ спеціальності «Українська
мова і література» факультету
Філології ДВНЗ «Прикарпатський
університет імені Василя Стефаника»
_____ (ППП)

(титульна сторінка)

Стор. 1:

Витяг з наказу

№ _____ від _____ студент
направляється для проходження виробничої педагогічної практики на об'єкт
..... з _____
по _____ 20_ року.

Навчальна практика з предмета **Українська мова і література**

школа _____ район, область

клас _____

Вчитель-предметник _____

Класний керівник _____

Заступники директора з навчальної роботи _____

Заступники директора з виховної роботи _____

Директор школи _____

Стор. 2:

Список учнів _____ класу (в якому студент-практикант працює класним керівником)

№ п/п	П. І. П.	Рівень навчальних досягнень з предметів «українська мова» та «українська література»	Суспільно-корисна робота учнів у класі

Стор. 3:

Розклад уроків української мови і літератури _____ класу (класів, в якому (яких) студент-практикант проводить уроки української мови і літератури)

Понеділок	Четвер
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
Вівторок	П'ятниця
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
Середа	Субота
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8

Стор. 4:

Розклад уроків з предметів «українська мова» та «українська література»

Дні тижня	I зміна								II зміна							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Понеділок																
Вівторок																
Середа																
Четвер																
П'ятниця																
Субота																
Початок уроку																
Закінчення уроку																

Стор. 5 (сторінок може бути відведено значно більше, ніж одна):

ПЛАН

навчальної і виховної діяльності студента-практиканта

№ п/п	Зміст навчальної роботи
-------	-------------------------

	<p>I. Передбачувані для роботи теми уроків</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>II. Виготовлення наочних матеріалів</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>III. Відвідування уроків учителів-предметників</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>IV. Відвідування уроків своїх товаришів</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>V. Позакласна робота з предмета</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <hr/> <p>VI. Інші види роботи</p> <p>_____</p>
--	--

Стор. 6 – 8:

№	Зміст виховної роботи студента-магістра	Ві д мі тк а пр о ви ко на ння
П \ П	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
	<p>I. Організаційна робота з класом</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>II. Робота з підвищення рівня компетентності учнів</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>III. Трудове виховання</p> <p>_____</p>	

<hr/> <p>IV. Морально-етичне виховання</p> <hr/> <hr/>
<hr/> <p>V. Естетичне виховання</p> <hr/> <hr/>
<hr/> <p>VI. Правове виховання</p> <hr/> <hr/>
<hr/> <p>VII. Робота з батьками</p> <hr/> <hr/>

Стор. 9 – 15 (на кожен тиждень практики відводиться окрема сторінка щоденника):

Період	Зміст роботи
I тиждень	
II тиждень	
III тиждень	
IV тиждень	
Підведення підсумків	
Зауваження до проходження практики	

Стор. 16 – 46 (на кожен день практики відводиться окрема сторінка):

Дата	Щоденні записи про навчально-виховну роботу, яку проводить студент-магістр узакладі освіти ! -!!! Рівнів акредитації та нотатки психолого-педагогічних спостережень за школярами
------	--

Стор. 47: Статистичний звіт

Інформація	Кількісний показник
Усього провів уроків: З них на оцінку: «відмінно» «добре» «задовільно» «незадовільно»	
Відвідав уроків: З них уроків учителів-предметників уроків за спеціальністю уроків своїх товаришів	
Взяв участь у обговоренні уроків: З них уроків учителя-предметника своїх товаришів	
Провів додаткових уроків (у незакріпленому класі)	
Провів позакласних заходів З них з предмету Загально-виховного характеру	
Виготовив наочного матеріалу до уроків	
Пропустив усього днів практики З них за поважною причиною	
Самооцінка своєї педагогічної роботи	

Матеріали для інтеграції. Під час уроку позакласного читання в 11 класі під час аналізу вірша Ліни Костенко «Цавет танем» було використано таку інформацію:

У поезії Ліни Костенко «Цавет танем» йдеться про визнаний світом геноцид вірменського народу в 1915–1923 рр. у Східній Анатолії (Західній Вірменії). Споконвіків Вірменія ставала постійним місцем зіткнень між великими імперіями давнини і Середньовіччя. Ще в античні часи Рим, Іран, Візантія, араби, сельджуки, монголи проходили через Вірменію. Проте вірмени мужньо обороняли землю предків і натхненно розвивали свою культуру, запозичуючи все передове, що тільки тоді появлялося у світі. Вірменський цар Тігран II Великий у I ст. до н. е. побудував у тодішній вірменській столиці амфітеатр, руїни якого збереглися досі. Тут запрошені ним правителем грецькі артисти ставили на сцені грецькі трагедії і комедії, які у вірменської освіченої знаті користувалися великою популярністю.

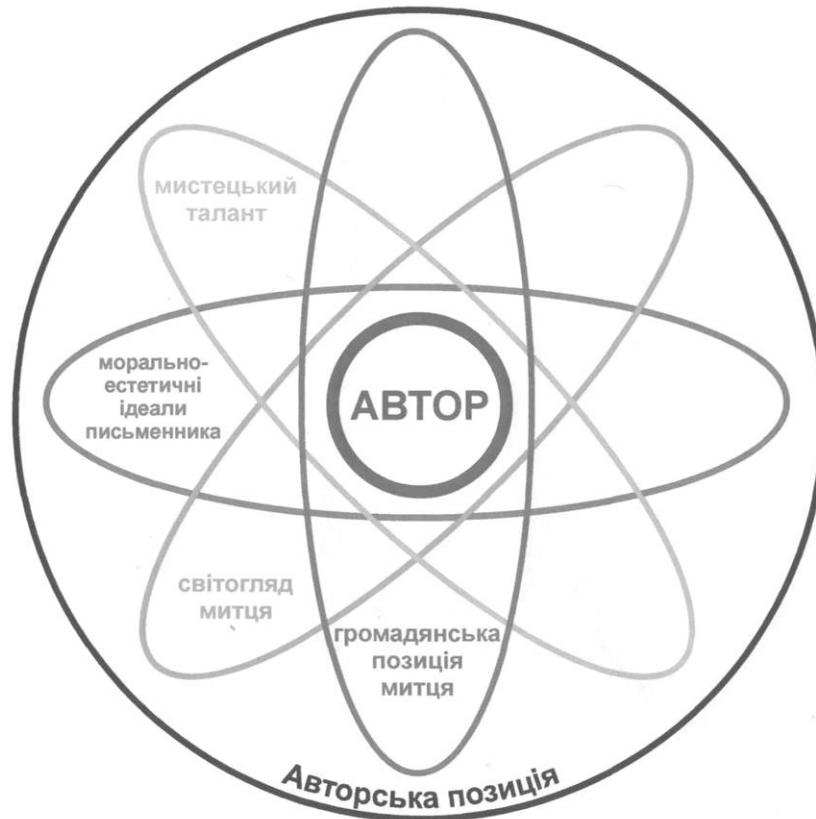
З початком Першої світової війни так званий младотурецький уряд, сподіваючись відновити могутність ослабленої Османської імперії, почав сповідувати агресивну політику пантюркізму й свої політичні зусилля спрямував на створення величезної Турецької імперії, яка б увібрала у свою територію все тюркомовне населення Кавказу, Середньої Азії, Криму, Поволжя, Сибіру і таким чином простяглася б до меж Китаю. Вірменське

християнське населення младотурецьким урядом розцінювалося як головна перешкода для реалізації цього загарбницького проекту.

Хоча рішення про депортацію всіх вірменів із Західної Вірменії було прийнято ще наприкінці 1911 р., саме з початком Першої світової війни младотурки приступили до геноциду вірменів з усією жорстокістю. Проти етнічних вірменів у роки Першої світової війни ця держава провела неймовірне своїм розмахом і садизмом сплановане винищення. Було фізично погублено все доросле чоловіче населення, а жінок із дітьми пішки депортовано з усіх підвладних Туреччині територій через безводну пустелю. Незважаючи на всі докладені вірменським народом зусилля, щоб вижити, його втрати були величезні. Тож якщо перед Першою світовою війною в Османській імперії проживало два мільйони вірменів, то близько півтора мільйона було знищено за період з 1915 до 1923 рр., а півмільйона вірменів розсіялися по всьому світі. Зараз гора Арарат є основним символом у гербі Вірменії, хоч тепер вона уже знаходиться на території Туреччини. Це пам'ять вірменів про землю предків і нагадування багатьом поколінням нащадків про той страшний геноцид, якого зазнала нація.

Уперше про вірменську криваву подію на державному рівні заговорили Франція, Англія і Росія в травні 1915 р. Росія дала турецькому геноциду вірменів назву «злочин проти людства і цивілізації». У 1945–1946 рр., цей термін, як уже узвичаєний, багато разів звучав у Нюрнберзі під час суду над гітлерівськими злочинцями. Але Росія злочинами називає лише зlodіяння чужих правителів. Про власні зlodіяння вона вважає за краще мовчати. Під завершення Другої світової війни в 1944-му році разом із кримськими татарами, болгарами й греками вірмени Криму також були депортовані з півострова. Радянська влада безпідставно звинувачувала представників цих народів у співпраці із Третім Рейхом, тому їх оголосила державними злочинцями в СРСР і розправила з мирним населенням надзвичайно жорстоко. Депортованих відправили у спецпоселення в Узбекистан, Казахстан та Росію. Загалом їх було 38 455 осіб. Вірмени серед них становили 9821 осіб.

Взірець схематичної наочності
для вивчення поняття з теорії літератури
«Авторська позиція» та
«Ліричний герой»



Шляхи вираження авторської позиції в ліриці



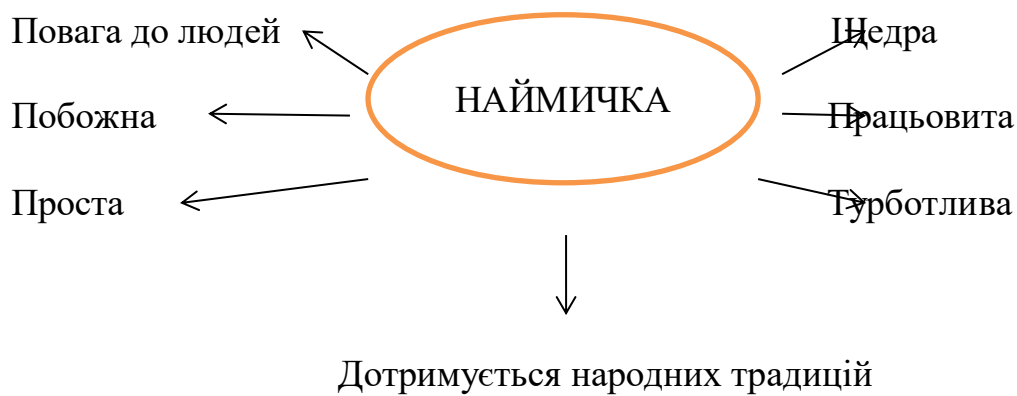
Взірець методу зронування. Грона рис характеру Ганни з твору

Т. Шевченка «Наймичка»

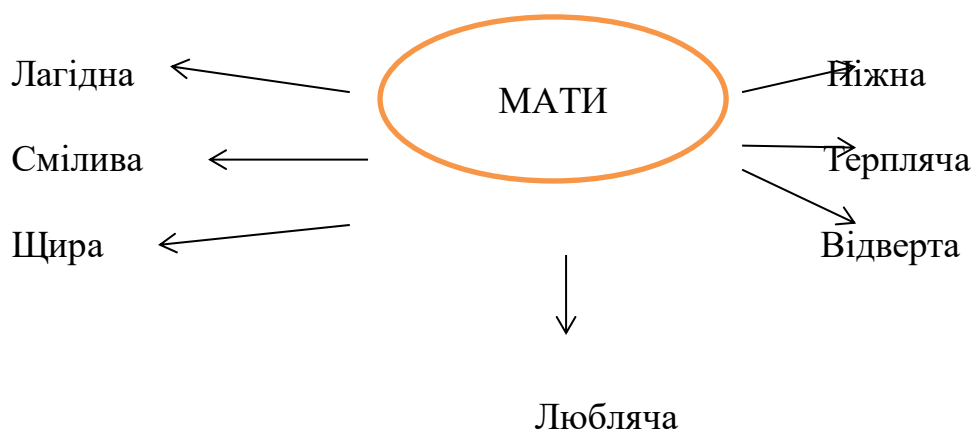
- *Перше знайомство з жінкою:*



- Ганна у наймах:



- В момент, коли жінка зізнається синові, що вона його мати:



Метод проектів за творчістю Т. Шевченка



*Тарас Шевченко.
Селянська родина (1843)*



*Анатолій Жежер.
Я пас ягнята за селом*



*Клавдій Лебедєв.
Продаж кріпаків з
аукціону (1910)*

Тарас Шевченко – геніальний поет, вірний син народу, пророк національного відродження. Він жив і творив з іменем України, прославляв її минуле, прозирає у майбутнє й картає сучасників за довготерпіння, покірність. І понад усе любив просту людину, співчував її стражданню існуванню, пролитим нею сльозам. Сьогодні немає українця, хто б не читав «Кобзаря», хто б не знав хоча б одну поезію Т. Шевченка напам'ять, хто б не співав «Реве та стогне Дніпр широкий...». Поет був, є і буде совістю нації, її сумлінням навіки. Іван Дзюба справедливо зазначив: «Шевченко, як явище велике й вічно живе, – невичерпний, нескінченний і незупинний».

Факти з життя Т. Шевченка:

9 березня 1814 р.

Т. Шевченко народився в селі Моринці на Черкащині в сім'ї селянина-кріпака, яка належала пану

В. Енгельгардту.

1816–1825 рр.

Переїзд родини в Кирилівку, смерть батьків.

1829–1831 рр.

Т. Шевченко – панський козачок.

1832 р.

Початок навчання в майстра-маляра В. Ширяєва, знайомство з учнем Академії мистецтв І. Сошенком, письменником Є. Гребінкою

22 квітня 1838 р.

Викуп із кріпацтва завдяки старанням художників К. Брюллова, О. Венеціанова, поета В. Жуковського.

Травень 1838 р.

Т. Шевченко зарахований вільним слухачем Академії мистецтв у клас К. Брюллова.

18 квітня 1840 р.

Перше видання «Кобзаря»

Т. Шевченка.

1841 р.

Публікація поеми «Гайдамаки».

Іван Франко у праці «Тарас Шевченко» запропонував періодизацію творчості поета, якою літературознавці користуються й нині:

Перший період – ранній

(1838–1843). У цей час

Т. Шевченко звернувся до тем і мотивів із козацького минулого, опоетизував

народних ватажків. Для

нього важливим було

актуалізувати історію, тобто

нагадати своїм сучасникам

про славні подвиги предків,

відобразити їхній

незборимий дух («Гамалія»,

«Іван Підкова», «Тарасова

ніч», «Гайдамаки»). Поет

боляче розмірковував про

місію слова, його значення у

збереженні історичної

пам'яті народу. Завдання

митця він убачав у

глибинному проникненні в

проблеми народного життя

(«Перебендя», «Думи мої,

думи мої», «На вічну

пам'ять Котляревському»,

«До Основ'яненка»). У

ранньому періоді творчості

беруть початок домінантні

теми творчості Т.

Шевченка: зневаженої

жінки-покритки

(«Катерина»), антилюдяного

суспільного ладу

(«Катерина», «Гайдамаки»).

Зазнавши гіркоти долі і

кріпацької, і сирітської, поет

оспівав в елегійних тонах

неприкаяність знедолених

людей, які прагнуть у

жорстокому світі знайти

щастя («Причинна»,

«Тополя»). До цієї групи

творів належать і думки –

ліричні вірші сумного

звучання. Вони виникли на

основі народної пісні,

запозичили від неї

драматизм почуттів.

Другий період творчості –



*Надія Нікіфорова.
Фрагмент триптиха «На
чистій, широкій, на
вольній землі» (2013)*



*Петро Сулименко.
Вручення відпускної
Т. Шевченкові (1949)*



*Галина Неледві.
Шевченко – студент
Петербурзької академії
(1964)*

Травень 1843– лютий 1844 рр.

Перша подорож в Україну, знайомство з М. Максимовичем, П. Кулішем, задум створити серію картин під назвою «Живописна Україна» (виконано шість гравюр).

8 липня 1844 р.

Завершено поему «Сон» («У всякого своя доля...»).

1845 р.

Закінчення Академії мистецтв, друга подорож в Україну, праця в Археографічній комісії при університеті Св. Володимира, створення циклу «Три літа».

1846 р.

Зв'язок з членами Кирило-Мефодіївського братства.

5 квітня 1847 р.

Арешт

Квітень – червень 1847 р.
Ув'язнення в петербурзькому казематі III відділу, слідство і вирок, цикл «В казематі».

1847–1857 рр.

Заслання (Оренбург, Орська фортеця, Новопетрівське укріплення); участь в Аральській експедиції, арешт за порушення царської заборони писати й малювати; створення «захаявних» книжечок, цикл повістей російською мовою, початок ведення щоденника («Журналу»).

Серпень 1857 р.

Залишає Новопетрівське укріплення, хоча офіційний дозвіл про звільнення отримав 1 травня 1857 р.

Березень 1858 р.

Приїзд до Петербурга.

Літо 1859 р.

Подорож до України.

1860 р.

Видання «Кобзаря», став академіком офортної гравюри.

10 березня 1861 р.

Т. Шевченко помер.

22 травня 1861 р.

Перепоховання в Каневі, на Чернечій горі.

період «трьох літ» (1843–

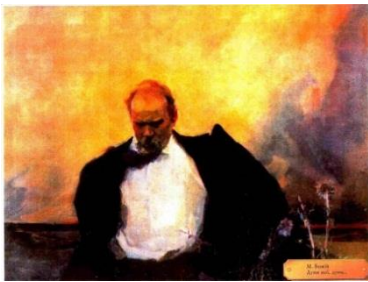
1847). Це час творчої зрілості поета. Він вільний, він – у розквіті сил, мав можливість попрацювати й пожити в рідному краю. Твори, написані під враженням від перебування в Україні, Т. Шевченко об'єднав у рукописну збірку «Три літа» (назва – від однойменної поезії). Переважний масив творів цього часу – політична лірика, гострі звинувачення сучасному поетові суспільному ладові. «Сон» («У всякого своя доля...»), «Кавказ», «Великий льох», «І мертвим, і живим...», «Давидові псалми» розвінчували основи російського самодержавства – кріпосництво, колонізаторську політику, офіційну церкву. У цей час створено безсмертний «Заповіт». Написано його 25 грудня 1845 р. в Переяславі під час тяжкої хвороби. До цього періоду творчості належить і поема «Наймичка», один з небагатьох творів, надрукованих за життя Т. Шевченка. Водночас поет залишався ліриком. Він створив такі поетичні перлини, як «Не завидуй багатому...», «Не женися на багатій...», «Минають дні, минають ночі...».

Третій період творчості – період ув'язнення й заслання (1847–1857). Це час випробувань поета, які не зламали його дух. Свідчення цього – у казематі написано відому поезію «Садок вишневий коло хати...». Пізніше, уже повертаючись із заслання, Т. Шевченко переписав 12 поезій, створених у перші



Ігор Резнік.

*У 1860 році рада Академії
мистецтв присуджує
Т. Шевченку звання
академіка гравюри*



Михайло Божій.
«Думи мої, думи...»
(1959–1960)

місяці арешту, і назвав цей цикл «В казематі». У засланні поет використовував клаптики паперу для того, щоб записувати потаємно свої вірші. Так народилися «захальвні книжечки». У творах цього періоду постали картини українського народного побуту, складні людські історії, зокрема жіночі. Поет звернувся до спогадів про дитинство, про Україну («Мені тринадцятий минало...», «Якби ви знали, паничі...»). Засуджений за нищівне викриття кріпацтва й самодурства панства, він знову писав про свавілля власть імущих, заперечував кріпацтво як велике світове зло («І виріс я на чужині...», «Іржавець», цикл «Царі»). Період заслання знаменний тим, що Т. Шевченко розпочав писати прозу російською мовою. Це дев'ять повістей. Три з них написані на сюжети однойменних поем («Варнак», «Наймичка», «Княгиня»). **Четвертий період творчості – пізній (1857–1861).** У цей час Т. Шевченко знову поетизує образ матері, який набуває величі й святості (поєми «Неофіти», «Марія»).



Лариса Годунова. Наймичка
(2014)



Опанас Сластіон.
Ілюстрація до поеми
«Наймичка»

Поема «Наймичка» написана в 1845 р. Вона увійшла до збірки «Три літа» й належить до тих небагатьох творів, які опубліковані за життя Т. Шевченка. Зробив це друг поета Пантелеймон Куліш у 1857 р. в другому томі своїх «Записок о Южной Руси», коли Т. Шевченко був на засланні, а його твори були під забороною. П. Куліш вигадав історію про те, що текст цього твору знайшов в альбомі якоїсь панночки, отож прізвище автора не було вказано. Удруге поему надруковано в «Кобзарі» 1860 р. Звідси — відлік її читацької популярності донині. Орієнтовно в 1852–1853 рр. Т. Шевченко написав однойменну повість російською мовою.

Ідейно-тематичний зміст.

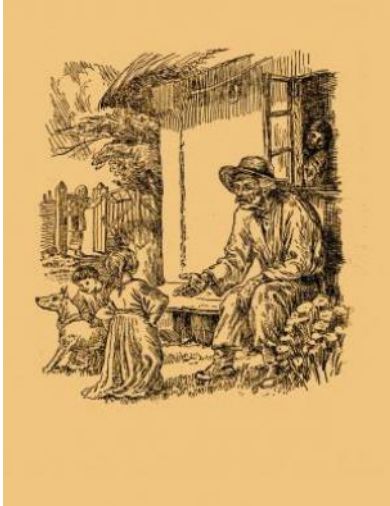
Як і в поемі «Катерина», тема «Наймички» - драматична доля дівчини-покритки. Але вона набуває нового звучання. Молода мати Ганна, відчуваючи всю відповідальність за життя сина, вирішує підкинути його бездітним заможним людям, а сама стати до них за наймичку. Це сильна жінка, яка, безмірно люблячи свою дитину, готова зникнути, розчинитися в натовпі, аби лиш її син був щасливим. Лише після того, як пройшов рік, вона з'являється на хуторі, постійно тривожиться, бо боїться зрадити саму себе. І водночас радіє тому, що її дитина живе в добрі й затишку, мужніє, створює сім'ю, народжує дітей. Таємниця наймички – це її спокута за дівочий гріх.

Жанр. Твір належить до жанру соціально-побутової поеми. У ньому, на відміну від «Катерини», акцент не стільки на соціальні конфлікти, як на

Сюжет і композиція.

Особливість сюжету поеми полягає в тому, що її конфлікт винесено за межі основної подієвої лінії. Дівчина із заможної селянської родини стала покриткою. Автор не з'ясовує обставини, які кинули її в безодню проблем, не згадує про спокусника, про реакцію батьків. Його найбільше цікавить, чи зможуть мати з дитиною вижити в жорстокому світі. Наймичка робить вибір на користь сина та його благополуччя. Відтак історія самопожертви матері — сюжет цієї поеми. Розпочинається твір романтичним прологом, сповненим загадковості. «Молодиця молода», «щось до лона» пригортаючи, розмовляє з туманом. Вона самотня, покинута усіма, тому лише у природи може просити про порятунок. **Експозиція** поеми нагадує казковий зачин: «Був собі дід та баба». Справді, як у казці, їхнє життя сповнене гармонії, взаєморозуміння, достатку. Лише не дав їм Бог дітей, а родина без дітей вважалася нещасливою, і це було причиною для суму. Коли ж старі знайшли підкинуту дитину, то їхня радість не знала меж. **248 Зав'язка твору** — поява молодиці, котра проситься за наймичку. Вона виявилася доброю, працюючою, із щирим наміром піклуватися про маленького Марка. У розвитку дії — кілька епізодів: поховали бабусю Настю, Марко став чумакувати, засватав «...таку кралю, / Що хоч за гетьмана, / То не сором». А коли готувалися до весілля, то

його морально-етичний аспект. Водночас «Наймичка» більш стримана у відтворенні авторських емоцій, розповідь у ній проста, невігядлива, позбавлена гострих суперечностей. Сама історія вражає своїми поворотами, а головне — жертвним вчинком матері, яка живе сином і для сина.



Василь Касіян.

Ілюстрація до поеми

«Наймичка».

[Електронний ресурс]

питання про весільну матір неймовірно схвилювало наймичку, так що вона зомліла. Несподівано для всіх Ганна йде на прощу до Києва, проте пояснює свою відмову бути на весіллі:...То багаті люде, а я наймичка... ще й з тебе сміятися будуть. У цьому вчинку така сила материнської любові, яка притаманна лише натурам цілісним, рішучим. Адже і для матері, як і для батька, одруження дитини – дуже важлива подія, вершина їхніх надій. Після згадки про три щорічні подорожі наймички на прощу дія уповільнюється. Відчуття тривоги приходить на зміну спокійному ідилічному змалюванню розмірено-щасливого хутірського життя. Після четвертої подорожі Ганна занедужала, її переслідують думки про смерть. А найбільше вона згадує сина-чумака, котрий чомусь затримався в дорозі. Настрій тривоги наростає. Нарешті з'являється Марко. Він переконаний, що вдома все гаразд, тому не поспішає до хати. Його зустріч з Ганною - кульмінація твору, за якою ж зразу настає розв'язка: Прости мене! Я каралась Весь вік в чужій хаті... Прости мене, мій синочку! Я... я твоя мати. Зізнання, смерть Ганни й горе Марка – ось останні акорди цієї зворушливої історії, яка викликала й викликає розчуленість і захоплення читачів.

Фанфік до твору В. Винниченка «Федько-халамидник»

Проминуло декілька днів після смерті Федька. Надворі панувала сонячна днина і все навколо буяло та цвіло. Весна! Толя грався на своєму подвір'ї з

чижиком, але вже не з такою цікавістю, яка була тоді, коли він лиш його отримав. В один момент йому стало нудно та нецікаво. Він припинив гру з птахою і відніс чижика до хати. Його мати відпочивала, а батько був на роботі. Толя розмірковував, як йому розважитися, і вирішив піти на вулицю та не сказати про це мамі. Він так сильно хотів побачити когось із хлопців, щоб разом погратися, але на вулиці було пусто й тихо. Ніде не було чути крику, веселощів. Тольо це здивувало, і він пригадав ті часи, коли був живий Федько. Як тоді було весело і цікаво, а зараз всі сумують за ним і сидять вдома. Хлопчик захотів, щоб Федько був живий, щоб все повернулося, але, на жаль, час неможливо змінити. Толя обійшов вулицю, таки нікого не знайшов і пішов додому. Там він гірко заплакав, бо відчував провину в смерті найкращого свого друга. Йому стало соромно за те, що не розказав батькам правду про ту ситуацію, яка склалася на річці. Він набрався мужності, витер сльози і пішов до своєї мати за порадою.

– Мамо, тоді, на річці, я Вам збрехав, – і замовк. У хлопця потекли гарячі сльози, і він розповів всю історію. Його неня спочатку розізлилась, але згодом риси її обличчя зм'якли, і вона відповіла:

– Сину, що ж ти накоїв, негіднику? Ми могли б допомогти хлопцеві, вилікували б його. Якби ти ще тоді сказав правду... Ой, лишенько! Нам потрібно дочекатися батька і піти до сім'ї Федька, щоб ти в них попросив пробачення.

Толя мужньо витер свої сльози і сказав:

– А батько дуже буде кричати? А якщо Федькові тато і мама мені не пробачать? Я хочу віддати їм чижика і назвати його Федьком. Мамо, а можна ми разом підемо на могилу до хлопця?

Мама схвально похитала головою:

– Я думаю, що тато тебе зрозуміє і вирішить цю ситуацію.

Настав вечір, і «папа» повернувся з роботи. Мама з сином очікували його за столом. Сім'я обговорила все, і вони вирішили піти до померлого хлопчика додому. Там панував сум і скорбота. Мати Федька мовчазно готувала вечерю, а батько згадував бешкетування сина. Почувся стукіт у двері, і сім'я Толі зайшла

всередино. Господарі дуже здивувалися приходу таких гостей і вже подумали, що, можливо, їх виселяють.

Почав розмову спочатку Толин тато, а згодом і сам Толя. Батько з мамою Федька засумували ще більше і гірко заплакали. Вони не винили Толю, але їм було боляче, як вони поводитись з сином в останні його дні. Тато Толі запропонував:

– Я Вам заплачу великі гроші! Прекрасно розумію, що вашого сина вже не повернути, але, можливо, це якось згладить біль.

Господарі відмовилися і забрали тільки чижика, а також запросили гостей на убогу вечерю. Матері перекинулись декількома словами, адже всі були засмучені. Толя та його батьки подякували за вечерю, вибачилися і вирушили додому.

Наступного дня Толя зі своєю мамою та квітами пішов на могилу Федька і попросив у нього пробачення.

Порівняльна характеристика Михайла і Сава (за повістю Ольги Кобилянської «Земля»)

Михайло	Сава
Зовнішність	
Схожий на батька, широкий в плечах, вродливий, з привітним поглядом: «...сміючись виходив із хати і вертався назад...»	Схожий на матір, трохи нижчий за брата, вродливий, похмурий: «...холодним, мов ніж, зимнім блиском відпихав від себе...»
Ставлення до праці	
З любов'ю працює на землі, невтомний робітник, з дитинства допомагав батькові по господарству, лагідно ставився до худоби.	Ледачий, не хотів працювати ні дня, мав жорстоке ставлення до тварин, любив їх стріляти.
Шкідливі звички	
Веде здоровий спосіб життя	Палить, любить перекинути чарку, не нехтує краденим
Стосунки з батьками	

<p>Поважає батька і матір, прислухається до порад, шанує, любить, добре ставиться до батьків. Михайло їхній улюблений син. Проте водночас Михайло підлий, безвідповідальний. Самозакоханий.</p>	<p>Грубий, впертий, злий, хамовитий, може закинути матері гостре слівце. Недолюблений, незрозумілий батькам, обділений увагою.</p>
<p>Кохання</p>	
<p>Покохав щиру, працювиту, спокійну бідну дівчину – наймичку Анну.</p> <p>(Але соромиться розповісти батькам про Анну).</p>	<p>Любить циганку Рахіру, для якої омріяна земля – головна цінність в житті.</p> <p>(Але вона та, яка розміє і сприймає Саву таким, який він є)</p>
<p>Загальні риси характеру</p>	
<p>Чуйний, ніжний, нерішучий, тонка натура, безвідповідальний, нечесний, слабодухий.</p>	<p>Емоційний, імпульсивний, іноді жорстокий, потайний, але енергійний, рішучий, самовпевнений.</p>
<p>Спільні риси</p>	
<p>Обидва вродливі; глибоко усвідомлювали, яке значення має земля для життя селянина; обоє в міру можливості відстоювали власний вибір коханої, хоч це було всупереч волі батьків.</p>	

Характеристика головних персонажів новели “Valse melancholique” О.Кобилянської

<i>Софія</i>	<i>Марта</i>	<i>Ганна</i>
<p>Творчо обдарована особистість, лірична й емоційна. Такі деталі, як подерті рукавички або затикання найменших щілин у вікні розкривають у ній нервову, вразливу, чутливу до світу, замкнену особистість. Мистецтво стає засобом саморозкриття, віддушиною для духовних сил героїні, яка зазнала приниження у житті (через нещасливе</p>	<p>Втілення любові. Стримана, терпляча, жіночна, «ладна обійняти весь світ», «вчилася музики, язиків і різних робіт ручних». Готувалася стати вчителькою. За словами Ганни — вроджена жінка і матір.</p>	<p>Емоційна, нестримна, вибухова, непостійна. Однак натуру мала чисту, без фальшу. Її гарячковість швидко змінювалась добротою та чуйністю. Вона талановита і живе своїм ремеслом. В особистому житті не терпить приписів, їй байдуже, що скаже світ про її особисте життя. Мрія-розвиватися.</p>

кохання).		
Інтроверт	Типовий підлеглий, амбіверт	Типовий лідер, екстраверт
Невміння шукати виходу з тяжких життєвих ситуацій	Вміння пристосовуватися і виживати	Вміння виборювати своє щастя, любити себе і свій талант, нехтувати думкою оточення
В образі Софії Ольга Кобилянська малює поетичний образ молодої піаністки, для якої мистецтво є способом самовираження й захистом у важких життєвих ситуаціях. Її дитинство минуло в заможній родині банківського працівника. Розорення сім'ї, смерть батька, нерозділене кохання суттєво вплинули на характер дівчини — нервовий і водночас стриманий. Вона була незвична в усьому.	Головна героїня, оповідачка, крізь призму сприйняття якої письменниця зображує події. Вона суттєво відрізняється від своїх подруг традиційними поглядами на життя. Авторка не пояснює обставин, за яких формувався її характер, зазначає лише, що вона приятелює з Ганнусею з юних літ.	Як зазначила Марта, «...вона гарна — вона є сама краса, і шкода би втискати ту артистичну закросну душу в формат пересічних жіночих душ». Ганнуса має витончений, вишуканий внутрішній світ і не сприймає буденне й приземлене, яке, на її думку, руйнує красу. Своє художнє обдарування вона розцінювала, як дар Божий, який здатний змінити світ.

Взірці роботи на уроках української літератури з опорними таблицями та схемами:

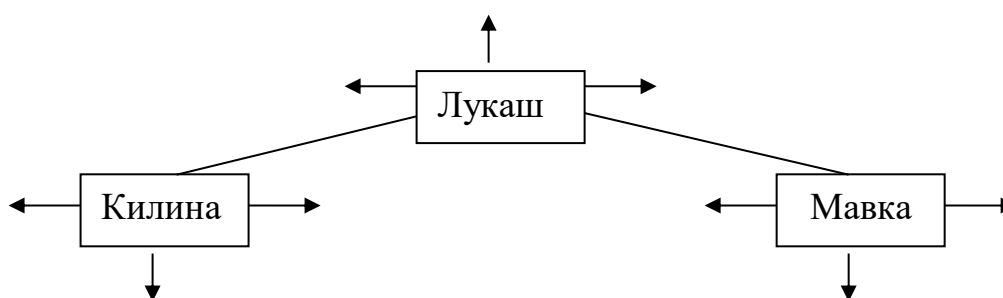
Порівняльна характеристика Петра і Миколи з твору «Наталка Полтавка»

Петро	Спільні риси	Микола
❖ Коханий Наталки, працьовитий, добрий, покірний, здатний на самопожертву, спокійний, витривалий,	➤ Сироти, бурлаки, цінують дружбу, розумні, волелюбні, працьовиті, співчутливі, чесні,	✓ Далекий родич Терпилихи, письменний, енергійний, здатний до боротьби, бадьорий, дотепний,

<p>розсудливий, ніжний, захоплюється прекрасним, нерішучий, мова спокійна, лагідна, насичена пестливою лексикою.</p> <p>❖</p> <p>Петро – чуйний і вразливий, але не спроможний боротися за своє щастя тому, що боїться завдати коханій людині ще більших неприємностей.</p> <p>❖</p> <p>Релігійна людина, і це також накладає відбиток на його характер і поведінку.</p> <p>❖</p> <p>Вихований на кращих традиціях патріархальної сім'ї, він не хоче, щоб дівчина йшла за нього проти волі матері. Це образ людини, покірної долі.</p> <p>❖</p> <p>Петро – це образ, що оповитий мінорною гамою почуття кохання у різноманітних його виявах – вірності, стражданні та</p>	<p>відверті.</p> <p>➤</p> <p>Обидва персонажі вносять у п'єсу свіжий струмінь.</p> <p>➤</p> <p>Обидва герої позитивні персонажі твору «Наталка Полтавка»</p>	<p>життєрадісний, весельчак, співун, оптиміст, винахідник, мова насичена дотепним народним гумором, прислів'ями, приказками.</p> <p>✓</p> <p>Микола – активніший, більш веселий і дотепний, менш релігійний, ніж Петро</p> <p>✓</p> <p>Микола – активний герой, він заохочує закоханих боротися за своє щастя, і коли Наталка виявляє рішучість у цій боротьбі, він щиро радіє за них.</p> <p>✓</p> <p>Микола сповнений національної гордості за славних предків-козаків, які охороняли рідну землю від ворогів.</p> <p>✓ Вірний товариш.</p>
---	--	---

самопожертві. ❖ В його характері домінують доброта, християнське смирення та всепрощення.		
--	--	--

Впишіть у схему риси характеру головних персонажів «Лісової пісні» Лесі Українки, знайдіть у тексті твору цитати на підтвердження ваших думок:



Заповніть цитатами такі опорні таблиці:

	Мавка	Лісовик	Русалка	Перелесник	Водяник
Спосіб життя					
Ставлення до людей					
Система життєвих цінностей					

	Лукаш	Килина	Мати Лукаша	Дядько Лев
Спосіб життя				
Ставлення до природи				
Система життєвих цінностей				

СЕНКАН

Слово "сенкан" походить від французького слова "п'ять" і позначає вірш у п'ять рядків.

Як створити сенкан?

Сенкан – це неримований вірш. Перший його рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник).

1. Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметники)
2. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно, це дієслова).
3. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.
4. Останній рядок складається з одного слова – синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, їй ніби робиться підсумок.

Або ж схематично виглядає:

1. Тема (іменник).
2. Опис (два прикметники).
3. Дія (три слова).
4. Ставлення (фраза – чотири слова).
5. Перефразування сутності (одне слово).

Наприклад,

Дівчина
вродлива кохана
любить не мене
іншого вимріює цілими ночами
страждаю

Вимоги до проведення уроків

Найбільш поширеною формою навчання в сучасній школі є урок, тому й вимоги до проведення уроку студентом-практикантом дають підстави апріорі визначити, настільки студент-магістр володіє навичками роботи вчителя української мови і літератури, а також своїми природними педагогічними задатками.

1. Урок української літератури студента-практиканта (магістра, молодого вчителя) може бути належно проведений при наявності розгорнутого конспекту цього уроку з усіма його найважливішими атрибутами: темою, девізом, триєдиною метою (навчальною, виховною, розвиваючою), визначенням типу уроку, переліком наочності, системою

добре методично продуманих запитань (головних і додаткових) і завдань різних рівнів складності. Без конспекту магістр-практикант до проведення уроку не допускається.

2. Студент-практикант (магістр) повинен належно володіти навчальним матеріалом, достеменно розуміти, про що веде мову на уроці, мати уявлення про літературний процес певного періоду й місце в ньому письменника, про якого розповідає, знати історію написання, сюжетно-композиційні особливості, зміст, проблематику, художні особливості твору, що вивчається, не плутати літературознавчих понять, категорій, термінів, але при цьому дотримуватися принципів їх доступності й посильності для школярів.
3. Урок української літератури має бути логічним, емоційним, креативним, оскільки, на відміну від усіх інших навчальних предметів у школі, йдеться не про науку, а про вид мистецтва – красне письмо, літературу.
4. Обов'язковими на уроках літератури в старших класах мають бути а) робота над чинним підручником-критикою і б) креативна (творча, дослідницька, пошукова) робота з художнім текстом, а на завершення – в) закріплення вивченого, без чого неможливо досягти успіхів.
5. Оцінювання учнів за усні й письмові відповіді мають бути гранично об'єктивним. Кожну оцінку за усну відповідь магістр-практикант, виставляючи, аргументує доказами знання чи незнання старшокласником того, за що він отримує оцінку.

Вимоги до проведення позакласних заходів

До позакласних заходів студент-практикант (магістр) повинен ставитися не з меншою відповідальністю, ніж до уроків літератури. Готуючи сценарій вечора чи плануючи учнівську конференцію, вікторину, засідання КВК, їхній магістр-організатор може частково використовувати чужі сценарії, але з огляду на особливості конкретного шкільного колективу завжди повинен вносити

корективи й зміни. Тема таких заходів повинна бути актуальною й цікавою, збагачувати учасників інтелектуально й естетично.

Екскурсії та поїздки з учнями – важливий і продуктивний виховний метод, але неприпустимо забувати про те, що такий захід має бути погоджений з дирекцією школи, що групу з 15 учнів повинні супроводжувати й контролювати як мінімум двоє дорослих наставників (учителів, вихователів), що в турпохід та далекі поїздки забороняється брати не зовсім здорових дітей, зокрема із хронічними легневими захворюваннями (астма, алергія), з серцевою недостатністю, епілепсією, енурезом. Відповідальність за життя і здоров'я учнів під час екскурсії, турпоходу, поїздки лежить повністю на організаторові й супроводжуючих дітей педагогах. У випадку недотримання санітарно-гігієнічних вимог, смерті чи каліцтва дитини з причини халатного ставлення до своїх прямих обов'язків супроводжуючих групу учнів педагогів настає кримінальна відповідальність учителя чи студента-практиканта, з вини якого це було допущено.

Підведення підсумків практики

Підведення підсумків виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики студентів-магістрів як денної, так і заочної форм навчання спеціальностей 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література галузь знань 01 Освіта/Педагогіка другого (магістерського) рівня Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» насамперед відбувається у школі на педагогічній раді з питань підведення підсумків практики, яка й виставляє студентові-практикантові оцінки в характеристиці, що стає офіційним письмовим свідченням якості практики, яку пройшов студент-магістріві.

На етапі оформлення звітної документації студенти-практиканти (магістри) повинні звернути увагу на виконання власних індивідуальних завдань та на список документів, які після проходження навчально-виховної практики необхідно здати в папці з матеріалами проходження практики, а саме:

1. Конспекти всіх проведених уроків з відповідними оцінками, виставленими вчителем і методистами, завіреними їх підписами.

2. Два взірцеві конспекти уроків з української літератури.
3. Конспекти виховних заходів з української літератури.
4. Конспекти заходів із виховної роботи.
5. Психолого-педагогічний щоденник спостережень за весь час практики.
6. Психолого-педагогічну характеристику на клас.
7. Психолого-педагогічну характеристику на окремого учня.
8. Щоденник спостережень із відповідними записами.
9. Звіт студента-практиканта про проходження ним навчально-виховної практики.
10. Характеристику педагогічної ради школи на студента-практиканта (магістра) із зазначенням таких оцінок (окремо): 1) за проведення уроків, 2) за роботу класного керівника – з підписами вчителя й директора школи (ця характеристика має бути завірена круглою печаткою школи).

Підсумкова (звітна) конференція студентів-практикантів відбувається у стінах університету в присутності студентів та методистів кафедр української літератури, психології і педагогіки. Старости підгруп студентів-магістрів усно звітують про особливості проходження виробничої навчально-виховної практики в закладах освіти I –III рівнів акредитації. Участь в обговоренні результатів виробничої педагогічної практики беруть усі студенти-практиканти, які також висловлюють свої власні зауваження, побажання і рекомендації стосовно проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики надалі.

Виставлені шкільною педрадою і завірені в характеристиці підписами вчителів та директора оцінки за проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики ще не є беззастережними. Свої оцінки за проходження виробничої педагогічної практики також виставляють університетські методисти, ретельно перевібивши папки з матеріалами практики, представлені студентами.

Остаточним рішенням стає захист практики студентами-магістрами перед університетськими методистами та проведення звітних зборів (конференції) за

підсумками виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики на I курсі магістратури.

Якщо під час проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики виявиться, що студент її проходив недостатньо сумлінно, провів недостатню кількість уроків або ці уроки були низької якості, кафедра української літератури може просити деканат продовжити термін практики для окремого студента або взагалі ставити питання про відчислення такого студента з університету.

Оцінки за проходження виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики заносяться у спеціальну відомість і виставляються у залікові книжки студентів факультетським керівником практики, в характеристики на студентів-практикантів, видані середнім загальноосвітнім навчальним закладом, в якому студент проходив практику, вкладаються в «Особову справу» кожного студента-магістра. Папки з матеріалами проходження практики зберігаються на кафедрі до моменту отримання студентами, які виробничу педагогічну (навчально-виховну) практику проходили, дипломів про закінчення другого (магістерського) рівня вищої освіти. Надалі студенти мають право розпоряджатися власними папками з матеріалами виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики як своєю інтелектуальною власністю.

Рекомендовані підручники й посібники:

1. Слоновьська О.В. Українська література . Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Ольга Слоновьська. К.: Літера, 2016. 350 с.
2. Слоновьська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В. Слоновьська, н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. Київ: Літера ЛТД, 2017. 288 с.
3. Слоновьська О. В. Українська література: профільний рівень, 10 клас / Ольга Слоновьська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. Київ: Літера ЛТД, 2018. 304 с.
4. Слоновьська О. В. Українська література: рівень стандарту, 10 клас / Ольга Слоновьська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. Ктїв: Літера ЛТД, 2018. 224 с.

5.Слоньовська О. В. Українська література (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. Київ: Літера ЛТД, 2019. 319 с.

6. Слоньовська О. В. Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. Київ: Літера ЛТД, 2019. 255 с.

Шкільні хрестоматії:

1.Українська література. 9 клас: хрестоматія / упоряд. Ольга Слоньовська – Київ: Літера ЛТД, 2017. 352 с.

2.Українська література: хрестоматія, профільний рівень, 10 клас: хрестоматія в електронному варіанті/ упоряд. Ольга Слоньовська. 998 с.

3.Українська література: хрестоматія, рівень стандарту, 10 клас / упоряд. Ольга Слоньовська. Ктїв: Літера ЛТД, 2018. 608 с.

Методична література:

1. Бондаренко Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи : монографія / Юрій Іванович Бондаренко. Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя, 2009. 352 с.
2. Босак С. Особистісно-орієнтоване навчання – у практиці / с. Босак. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 8. С. 37-41.
3. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. / О. І. Власова. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
4. Горох Г. Дитячі поетичні тексти як основний дидактичний матеріал на уроках української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 17. С. 141-147.
5. Діденко Т. Організація роботи з обдарованими учнями на уроках української мови і літератури. *Рідна школа*. 2014. № 10. С. 25 – 31.
6. Жулева Л. Упровадження інноваційних, інтерактивних методів і форм навчання на уроках української мови та літератури. *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 60. С. 356 – 362.

7. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. / автор-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : А. П. Н., 2012. 136 с.
8. Ісаєва О. О. Концептуальні основи аналізу художнього твору в школі : наук.-теорет. зб. / О. О. Ісаєва. Тернопіль : Астон, 2016. 432 с.
9. Кожуховська Л. Самоаналіз уроку як ефективний засіб формування у студентів-філологів фахових умінь. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"*. 2012. Вип. 27. С. 131 – 135.
10. Корнійко В. Гра як один із методів активного навчання на уроках української мови та літератури / В. Корнійко. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 11. С. 32 – 34.
11. Кузнецова Г. Лінгвістичні основи формування акцентологічної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури / Галина Петрівна Кузнецова. *Українська мова й література в школах України*. 2018. № 1. С. 45 – 49.
12. Кузнецова Г. Наукові основи професійної вправності вчителя-словесника від ретроспекції до сьогодення / Галина Петрівна Кузнецова. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 5. С. 42 – 50.
13. Кузнецова Г. Педагогічна практика у професійному становленні вчителя-словесника / Галина Петрівна Кузнецова. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 5. С. 59 – 63.
14. Кузнецова Г. Вивчення лексем-побутивізмів із символічним компонентом на позначення назв одягу (на матеріалі спецкурсу з української мови) / Галина Петрівна Кузнецова. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 5. С. 33 – 39.
15. Кузнецова Г. Інтерактивний методичний колоквіум як засіб формування вчителя-словесника / Галина Петрівна Кузнецова. *Дивослово*. 2006. № 11. С. 32 – 36.

16. Кузнецова Г. Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: проблеми і перспективи / Галина Петрівна Кузнецова. *Вища школа*. 2012. № 12. С. 65 – 71.
17. Кузнецова Г. Фонетичні засоби увиразнення авторської віри в добро і щастя України. На прикладі кіноповісті Олександра Довженка «Україна в огні» / Галина Петрівна Кузнецова. *Українська мова й література в школах України*. 2019. № 12. С. 7 – 13.
18. Кузнецова, Г. Формування системи професійно - педагогічних знань у майбутніх учителів - словесників. : Вивчення байки в 6 класі / Галина Петрівна Кузнецова *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 7. С. 36 – 39.
19. Кузнецова Г. П. Формування системи професійно-педагогічних знань у процесі педагогічної практики за темою «Вивчення байки в 6 класі» на бінарному уроці. / Галина Петрівна Кузнецова. *Всесвітня література та культура*. 2007. № 5. С. 30 – 33.
20. Кузнецова Г. Пролог [Текст] / Галина Петрівна Кузнецова. СПб. : Мир, 2007. 327 с. (Ехо Серебряного века).
21. Кузнецова Г. Грасский дневник [Текст] / Галина Петрівна Кузнецова. СПб. : Мир, 2009. 496 с.
22. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські обриси / Н. М. Лавриченко. Київ : ВіРА ІНСАЙТ, 2010. 444 с.
23. Лісовський А. М. Етюди з методики викладання літератури / Антон Михайлович Лісовський. Київ : Ленвіт, 2013. 105 с.
24. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 2000. 240 с.
25. Москалець В.П. Психологія особистості: навчальний посібник / Рекомендовано міністерством освіти і науки, молоді та спорту України для студентів навчальних закладів / Віктор Петрович Москалець. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 415 с.

26. Наукові основи методики літератури : посіб. для студ. вищ. навч. закладів / [за ред. Н. Волошиної]. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
27. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя словесника : монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 338 с.
28. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Є. А. Пасічник. Київ, 2000. 317 с.
29. Положення про практику студентів вищих педагогічних закладів України. Київ, 2000. 24 с.
30. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. Київ: Генеза, 2017. 144 с.
31. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. Пометун, Г. Фрейман. Київ : Генеза, 2019. 328 с.
32. Пультер С. , Лісовський А. Методика викладання української літератури / Станіслав Пультер, Антон Лісовський. Тернопіль : Підручники і посібники, 2014. 144 с.
33. Ситченко А.Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів / Анатолій Люціанович Ситченко. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
34. Сірант Н. П. Методичні рекомендації до проходження педагогічної практики : навчально-методичний посібник / Н. П. Сірант. Львів, 2013. 116 с.
35. Скрипченко О. В., Долинська Л. В. Огороднійчук З. В., Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. Київ: Каравела, 2019. 400 с.
36. Степанишин Б. І. Література – вчитель – учень: самостійне вивчення учнями літератури / Степанишин Б. І. Київ : Освіта, 1993. 240 с.
37. Токаренко О. Використання міжпредметних зв'язків на уроках української мови та літератури в загальноосвітньому навчальному закладі художньо-естетичного профілю. *Естетика і етика*

- 38.Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Ганна Леонідівна Токмань. Київ: Академія, 2012. 312 с. Серія («Альмаматер»).
- 39.Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: монографія / Ганна Леонідівна Токмань. Київ : Міленіум, 2012. 320 с.
- 40.Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. / О. В. Тягло. Харків : Основа, 2008. 189 с.
- 41.Уліщенко А. Комп'ютер для нас. Інтернет в роботі вчителя української мови та літератури // *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 2. С.45 – 50.
- 42.Уліщенко, В. Не бійтесь заглядати в ... Інтернет. Опосередковане спілкування вчителя та учнів на сучасному уроці літератури // *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 4. С.28 – 34.
- 43.Уліщенко, В. Представлення чи ілюстрування? Презентація та її роль у діалогічному навчанні української літератури // *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 9. С.44 – 50.
- 44.Уліщенко В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія / Віолетта Уліщенко. Київ: Вид-во НПУ імені МП Драгоманова, 2011. 486 с.
- 45.Усатий А. Формування риторичної культури майбутнього вчителя-словесника // *Педагогічна риторика: історія, теорія, практика* : монографія / за ред. О. А. Кучерук. Київ, 2016. С. 217 – 229.
- 46.Ходацька О. Тарас Шевченко – геній свого часу. Творча співпраця

вчителя української мови і літератури та письменниці Антонії Цвід
// *Українська мова та література*. 2019. № 2 С. 16 – 22.

47. Шуляр В. Компетентнісно зорієнтована підготовка майбутнього вчителя-філолога : Нотатки після науково-практичної конференції // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 8. С.8-9.

48. Шуляр В. Стратегії підготовки вчителя літератури до реалізації концепції нової української школи // Актуальні проблеми професійної підготовки студентів-філологів до роботи в сучасному освітньому просторі : зб. статей / редкол. І.В.Козлик. Ів.-Франківськ, 2017. Вип. 1. С. 58 – 69.